

УДК 317

ОЛЕКСАНДРА СОКОЛОВСЬКА

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ А. С. МАКАРЕНКА

У статті розкривається сутність дефініції «ціннісні орієнтири». Обґрунтовується необхідність формування ціннісних орієнтирів майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на засадах педагогічної спадщини А. С. Макаренка.

Ключові слова: формування, цінність, ціннісні орієнтири.

Актуальність теми визначається систематизацією педагогічної спадщини А. Макаренка та формування ціннісних орієнтирів майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями: в умовах розбудови України як незалежної держави, глобалізації суспільного розвитку – особливо гостро відчувається потреба у фахівцях з якісною вищою освітою, ознакою якої є здатність особистості плідно використовувати набуті в університеті знання та професійно їх реалізувати в дошкільних навчальних закладах. Підготовка майбутніх вихователів для дошкільних навчальних закладів завжди були в центрі уваги педагогічної спільноти. Метою вищих навчальних закладів є підготовка спеціалістів вищої кваліфікації, здатних після здобуття дошкільної освіти включатися у виховну діяльність, вирішувати виробничі завдання і відповідати за їх вирішення. В стінах університету відбувається формування особистості, спеціаліста вищої кваліфікації дошкільного навчального закладу [11].

Останніми роками в Україні зазнала змін освіта і педагогічна наука, одним з провідних завдань якої є розробка і теоретичне обґрунтування засад цілеспрямованої діяльності з прилучення дітей до повноцінного життя в соціумі. Змінюються не лише мета і завдання педагогічної науки, а, що дуже суттєво, способи і засоби передачі підростаючому поколінню суспільно-культурного, історично ціннісного досвіду попередніх поколінь.

За таких умов перед українськими істориками педагогіки постають завдання переосмислення ролі і внеску багатьох діячів минулого, перегляду теоретичних засад тлумачення соціально-історичних явищ і процесів, ціннісних орієнтирів.

Із вище сказаного логічно випливає необхідність використання історико-педагогічної спадщини у підготовці сучасних майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів які визначаються широкою загальною і педагогічною ерудицією. Зокрема, знання філософії освіти, психології в поєднанні із знаннями європейських і світових педагогічних систем.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено, що система освіти має: забезпечувати реалізацію особистісно орієнтованого навчання і виховання; виховувати людину демократичного світогляду та культури, яка поважає права і свободи інших людей, традиції народів і культур світу; стимулювати внутрішні сили особистості до саморозвитку й самовиховання, з повагою відноситись до загальнолюдських цінностей. Ось чому серед актуальних проблем сьогодення важливе місце посідає проблема формування ціннісних орієнтирів у світлі людинотворчої функції [11].

Зміст дошкільної освіти згідно Базового компонента (2012 р.) полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розвитку її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб дітей, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків дитини і навколишнього середовища, суспільства і природи. Дошкільна освіта є основним смыслом педагогічного процесу, що впливає на розвиток і підготовку дітей дошкільного віку до життя у динамічному суспільстві, розумінні пріоритетності загальнолюдських цінностей.

Динамізм, притаманний сучасній системі зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки і тех-

нологій у всьому світі висуває нові вимоги щодо підготовки молодої людини до життя та професійної діяльності, а відтак і формування ціннісних орієнтирів майбутніх вихователів.

Аналіз практичної діяльності вихователів дошкільних навчальних закладів дозволяє констатувати той факт, що вони недостатньо підготовлені до вирішення цих проблем. Особистісно орієнтована педагогіка XXI століття потребує переосмислення і творчого використання педагогічної спадщини різних історичних епох.

Сучасна тенденція розвитку української історії педагогіки – виявляється у зверненні науковців до персоналій, до тих особистостей, які своєю діяльністю суттєво сприяли прогресу освітньої практики та педагогічної думки не лише в нашій країні, а й за її межами.

Особливу увагу вітчизняних і зарубіжних науковців привертає постать Антона Семеновича Макаренка, чия теоретична і практична спадщина зазнавала в різні часи злетів, і беззаперечно сприйняття, і активних намагань вилучити із загальнопедагогічної свідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з досліджуваної проблеми, її актуальність: в історії освіти і педагогічної думки накопичено велику спадщину з питань формування ціннісних орієнтирів вихователя (Г. Ващенко, Л. Виготський, В. Сухомлинського, К. Ушинського).

Проблеми, що хвилювали А. Макаренка, охоплювали майже всі аспекти теорії та практики виховання, а тому його педагогічна система цілком рефлексується сьогодні.

Ідеї А. Макаренка щодо оптимістичного підходу до дитини, його новаторська методика формування самостійності й волі у дітей та розвитку вмінь і навичок колективного співробітництва не втратили актуальності й сьогодні. Досвід педагога-новатора широко використовується в зарубіжних освітніх системах Німеччини, Данії, Китаю, Японії, Угорщини, Польщі, Чехії, США, Ізраїлю, Росії.

Видатні вчені багатьох країн активно досліджують творчу спадщину А. Макаренка, зокрема: відтворення повної біографії українського педагога, його життєвий і творчий шлях, внесок у світову педагогіку, дослідження філософських, етико-педагогічних, соціальних, теоретико-педагогічних аспектів його спадщини (Д. Благоєв (Болгарія), Е. Фаркаш (Угорщина), В. Кинігц (Німеччина)); дослідження педагогічної системи трудового виховання в спадщині А. Макаренка (Дж. Данстон (Велика Британія)); дослідження проблеми формування «нової людини» як найвищої виховної цінності (В. Ліндер (Німеччина)).

Внесок вчителя-практика в розробку теорії виховання висвітлено в багатьох дисертаційних дослідженнях, монографіях, статтях, мемуарній літературі. Окремі аспекти проблеми виховання у педагогічній спадщині А. Макаренка розглядалися в роботах Н. Абашкіної, Р. Бескіної, М. Віноградової, Л. Гордіна, В. Малініна, О. Сметаніна, С. Соколовського. Гуманістична суть системи виховання А. Макаренка досліджувалась І. Зязюном, М. Красовицьким, В. Струманським, М. Ярмачком.

Значущість досвіду Антона Семеновича зі створення системи виховання дітей і молоді, що ґрунтується на принципах справжнього гуманізму, соціальної рівності та свободи особистості, виходить за межі 20-30-х років XX століття. Він створив нову філософію виховання, орієнтовану на олюднення як власне процесу виховання, його середовища, так і суб'єктів виховання – вихованців і вихователів.

Новаторський підхід А. Макаренка до розв'язання проблем соціалізації молоді, до окреслення ідеального образу людини майбутнього та практичних шляхів її формування протягом десятиліть залишається предметом інтересу міжнародної педагогічної спільноти, а його виховна спадщина стала не лише національним культурним надбанням, а й загальнолюдським. Ось чому всебічний аналіз діалектики педагогічних підходів до історичної спадщини А. Макаренка, її впливу на культурно-педагогічний контекст, на глобальні тенденції розвитку загальнопедагогічних ідей формування ціннісної орієнтації набуває першочергової актуальності.

Найперші відомості про досвід А. Макаренка з'являються у 20-х роках XX століття (Г. Ващенко, Н. Остроменцька). Аналіз творчості педагога започаткували в 40-х роках І. Козлов, М. Лялін, Є. Балабанович (Росія).

У 50-80-х роках поглибили дослідження творчості педагога вчені М. Болдирев, М. Віноградова, М. Гетманець, В. Гмурман, М. Гончаров, Л. Гордін, І. Зязюн, В. Колбановський, Ф. Корольов, В. Коротов. До найвідоміших дослідників ідей та досвіду відомого педагога-новато-

ра належать М. Библюк, О. Левін, (Польща), Й. Гашковець, Л. Пеха, Ф. Козел (Чехія). Висвітлювали на сторінках вітчизняних видань вивчення спадщини педагога-практика А. Макаренка такі вчені, як О. Боровикова, Л. Боярська, В. Кумарін.

Були опубліковані у 50 – 60-х роках ХХ століття перші дослідження досвіду А. Макаренка у Франції (А. Валлон), Італії (Б. Беллерате, Дж. Бені), де відзначалось універсальне значення не лише виховної практики Антона Семеновича, а і його теоретичної і практичної спадщини.

У 90-ті роки в Україні доробок німецьких дослідників аналізували вчені Н. Абашкіна, М. Євтух, І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос, В. Моргун.

Метою статті є сприяння усвідомленому засвоєнню студентами педагогічної спадщини А. Макаренка, формування інтересу до історико-педагогічної спадщини, її переосмислення і творчого використання з метою формування ціннісних орієнтирів майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Навчально-виховний процес в університеті спрямований на те, що студент засвоює накопичений людством досвід у різних сферах життєдіяльності, що дозволяє йому засвоювати певні життєво важливі соціальні ролі.

Роль – це життєдіяльність студента у системі норм, що визначають їх поведінку, спілкування та стосунки у даній соціальній позиції [12, с. 102].

Життєдіяльність, за твердженням А. Макаренка це, взаємопов'язана сукупність різних видів роботи, що забезпечує задоволення потреб людини з урахуванням вимог та потреб більш широкого соціального середовища, та суспільства загалом [3, с. 259].

Зміст життєдіяльності студентів університету включає ряд сфер: спілкування, діяльність (предметно-практична та духовно-практична), пізнання, гра. Взаємодія викладача і студента є одним із найважливіших чинників, які впливають на формування ціннісних орієнтирів, оскільки дуже багато з того, що людина набуває в студентські роки, залишається на все життя і визначає ціннісну орієнтацію.

У праці ми використали такі методи: теоретичний аналіз наукової літератури, історико-генетичний метод для визначення вихідних теоретичних позицій дослідження; порівняльно-змістовий, зіставлення, узагальнення, ретроспективний аналіз для виявлення та врахування особливостей набутого досвіду формування ціннісного орієнтуру в університеті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом життя людина постійно шукає своє призначення та місце в суспільстві. Такий пошук вимагає зіставлення своїх життєвих норм з принципами суспільного життя, оскільки людина є невід'ємною складовою суспільства. Орієнтиром особистості в сучасному житті слугують цінності, які з одного боку, трактуються як феномен, що має особистісне значення для людини незалежно від умов її життєдіяльності, а з іншого набувають особистісної значущості для людини під час здійснення нею того чи іншого виду діяльності. Так, підкреслюючи роль цінностей у становленні особистості А. Макаренко зазначає, що цінність будь-яких природних чи соціальних предметів або явищ полягає у їх позитивній значущості для історично визначеної спільноти й окремої особистості [8].

У процесі взаємодії з іншими представниками суспільства людина виробляє виключно індивідуальне ставлення до навколишньої дійсності й існуючих у суспільстві ідеалів і цінностей – певну ціннісну орієнтацію. На думку педагога-новатора, під ціннісними орієнтаціями слід розуміти відносно стійку соціально обумовлену спрямованість особистості на досягнення цілей, що мають для неї життєве значення, та на використання відповідних способів їх досягнення, що виявляються у вигляді певних особистісних якостей, зразків поведінки. Він зазначає що, ціннісні орієнтації являють собою складний психологічний феномен, що характеризує спрямованість і зміст активності особистості та визначає загальний підхід людини до навколишньої дійсності, поведінку й вчинки особистості [8]. Зазначаємо, що «ціннісна орієнтація» є сполученням між особистістю та цінностями суспільства, оскільки вона зумовлює мотивацію діяльності та вчинків і вибір людиною моделі поведінки з огляду на своє ставлення до наявних цінностей, предметів та явищ навколишнього середовища. У широкому розумінні сформованість певної ціннісної орієнтації означає знаходження осо-

бистістю ціннісних орієнтирів (значущих норм, цілей), що визначатимуть стратегію поведінки людини у життєвих ситуаціях.

Ціннісні орієнтири особистості не є уродженими, вони формуються протягом життя в процесі культурного виховання. За глибоким переконанням А. Макаренка: «Культурне виховання буде тільки в тому разі корисне, коли воно організовано свідомо, за певним планом, правильним методом та супроводиться контролем» [4, с. 267].

Освіта визнана однією з найголовніших складових загальнолюдських цінностей. Як і в інших розвинутих країнах світу в Україні вища освіта визнана однією з провідних галузей розвитку суспільства. Стратегічні напрямки розвитку вищої освіти визначені Конституцією України, Національною доктриною розвитку освіти (XXI століття).

Основною метою державної політики в галузі освіти є створення умов для розвитку студента в тому числі і творчої самореалізації майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. Оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу відповідно до ціннісних орієнтацій кожного студента університету сприяють підготовці кваліфікованих спеціалістів для дошкільних навчальних закладів [11].

Підготовка висококваліфікованого спеціаліста в Університеті, зокрема вихователя, поряд із озброєнням його спеціальними знаннями передбачає формування наукового світогляду, ціннісних орієнтирів вироблення активної життєвої позиції, яка визначає місце і роль спеціаліста в дошкільному навчальному закладі.

Навчання студентів полягає насамперед, на думку видатного педагога, «в організації характеру, вихованні поведінки, а потім організація спеціальних знань та навичок, без яких жоден вихователь не може бути добрим вихователем, не може працювати, бо він не вміє розмовляти з дитиною, не знає, в яких випадках як треба говорити, в нього не налагоджений голос. Без подібного вміння не може бути доброго вихователя» [4, с. 111].

Вихователь дошкільного навчального закладу сьогодні – це насамперед носій високих принципів моралі, людина різнобічних наукових знань і творчих обдарувань – дослідник, на шляху удосконалення навчально-виховного процесу у дошкільних навчальних закладах [1].

«Вихователь повинен поводитися так, щоб кожен його рух виховував» - стверджує А. Макаренко [4, с. 111].

Ціннісні орієнтири – невід'ємна риса професії вихователя, виробити їх – завдання університету. За глибоким переконанням А. Макаренка ціннісні орієнтири відбивають стійку усвідомлену сукупність ставлень людини до праці, до суспільства, до інших людей і до самої себе, що виявляється через систему установок і мотивів, цілей і цінностей, якими особистість керується у своїй діяльності. Ця людина має бути, на його думку, активним організатором, наполегливою і загартованою, вміти володіти собою і впливати на інших. Вона повинна бути щасливою, веселою і любити життя. І такою вона має бути не тільки в майбутньому, але й кожного свого сьогоденішнього дня [3, с. 381].

Науково-теоретична спадщина А. Макаренка, як і вся його педагогічна діяльність, пройнята вірою у великі можливості вихователя. Він пише, що «Коли покладати на окремого вихователя, то це означає – йти свідомо на те, що добрий вихователь виховуватиме добре, а поганий – погано. Хто рахував, скільки талановитих вихователів і скільки не талановитих? І потім давайте розв'яжемо питання: вихователь повинен бути сам вихований. Як він повинен бути вихований, яка в нього вдача, чим керується, чим живе?» [4, с. 110].

Антон Семенович стверджує, що ціннісні орієнтири характеризують особистість як суб'єкт суспільних відносин. В ній поєднані мотиваційні, інтелектуальні, емоційні, поведінкові і діяльнісні аспекти способу життя людей [5].

Ціннісні орієнтири, за глибоким переконанням педагога, це коли індивід на практиці поєднує слово і діло. В ціннісних орієнтирах яскраво виражена єдність між дійсністю і активністю індивіда [5].

В працях «Про комуністичне виховання», «Книга для батьків» ми прослідковуємо думку А. Макаренка про те, що ціннісні орієнтири відображають становлення особистості як творця навколишнього середовища, дозволяють здійснювати самоконтроль за своїми почуттями, намірами, оптимально добирати конкретні форми і варіанти поведінки [9].

Педагог-новатор писав, що ціннісні орієнтири мають бути динамічними, уточнюватися, доповнюватися і вдосконалюватися протягом усього періоду життєдіяльності людини [9].

А. Макаренко, не зважаючи на багатий педагогічний досвід, не називає конкретних чинників, що впливатимуть на формування ціннісних орієнтирів. Проте більшість його праць тією чи іншою мірою присвячені саме формуванню ціннісних орієнтирів: «Лекції о воспитании детей, теория и практика коммунистического воспитания. Операционный план педагогической работы трудовой коммуны имени Ф. Дзержинского», стаття «Через труд и самоорганизацию», «Конституция трудовой коммуны имени Ф. Дзержинского». «Ми вимагаємо від нашого громадянина, – писав Макаренко, – щоб він у кожную хвилину свого життя був готовий виконати свій обов'язок, не чикаючи розпорядження або наказу, щоб він мав ініціативу і творчу волю» [3, с. 29– 30].

За глибоким його переконанням саме загальнолюдські цінності залежать від ініціативи і творчої волі і особистості. Починати виховувати дітей треба з раннього дитинства. Він стверджує, що «Культурне виховання дитини повинно починатися дуже рано. Коли дитині ще далеко до грамотності, коли вона щойно навчилася добре бачити, чути та сяк-так говорити» [4, с. 267].

Виховання вихователя здійснюється в процесі багатогранної діяльності університету, громадських організацій, які забезпечують його загальнонаукову і спеціальну підготовку, професійної етики. У цій діяльності студент виступає як активна особистість у навчанні, громадському житті університету і учасник різноманітних заходів у студентському колективі. А. Макаренко наголошує: «Під цілями виховання я розумію програму людської особи, програму людського характеру, причому в поняття характеру я вкладаю весь зміст особи, тобто і характер зовнішніх проявів, і внутрішньої переконаності, і політичне виховання, і знання» [4, с. 69].

Однак не всяка діяльність студента в процесі становлення майбутнього спеціаліста веде до вироблення ціннісних орієнтирів. Виховання майбутнього вихователя включає в себе: глибоке вивчення студентами педагогіки, психології, історії педагогіки і формування на цій основі громадської активності; озброєння студентів у теорії і на практиці системою наук за спеціальністю та вироблення вміння застосовувати здобуті знання в житті, у педагогічній діяльності. Піднесення ефективності праці вихователя відбувається різноманітними шляхами і засобами. Основою формування ціннісних орієнтирів майбутніх вихователів виступає навчання, наукова робота студентів, педагогічна практика. На наш погляд, існує кілька залежностей між формуванням ціннісних орієнтирів особистості та рівнем розвитку культури як сукупності моральних принципів та норм існування культури. Зумовлено це впливом продуктів культури (музичних творів, педагогічних творів, літератури) на формування ціннісних орієнтирів студента в сучасному суспільстві.

Формування ціннісних орієнтирів студентів залежить від загального рівня соціокультурної підготовки. Вибір майбутнім вихователем власних ціннісних пріоритетів (орієнтирів) значною мірою залежить від рівня інтелігентності, загального рівня його культури. При цьому ми звертаємо особливу увагу на підвищення рівня загальної культури студентів.

Формування ціннісних орієнтирів студентом зумовлюється усвідомленням необхідності орієнтації на певні цінності як основу свого життя та професійної діяльності.

Процес формування особистістю власних ціннісних орієнтирів відбувається під впливом різноманітних чинників. На наш погляд, перелік об'єктивних і суб'єктивних чинників формування ціннісних орієнтирів особистості враховує: а) рівень державного та суспільного розвитку; б) вплив на особистість з боку мікро- та макросередовища; в) вплив психофізіологічних особливостей та рівня соціокультурної підготовки особистості на здійснення студентом власного ціннісного вибору.

Важливу роль у підготовці вихователя з університетською освітою відіграє наукова робота студентів і, зокрема, залучення їх до вивчення актуальних питань педагогічної спадщини А. Макаренка.

Висновки. Весь життєвий шлях і практична діяльність А. Макаренка може слугувати прикладом для майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Гармонійне поєднання світлого розуму, творче завзяття й всебічні здібності, сумлінне ставлення до своїх педагогічних обов'язків і любові до дітей, самовідданість й чуйність, виняткова скромність – це ті риси, що притаманні педагогу-новатору А. Макаренко.

А. Макаренко глибоко усвідомлював і творчо використовував логіку боротьби за нову людину в процесі творчості і перетворення свідомості, поглядів. Педагог був покликаний вирішувати ці завдання в надзвичайно важких умовах. Працюючи в колонії, він намагався як найглибшого зрозуміння людини, яка повинна бути духовно і морально багатою. За глибоким його переконанням саме ці риси обумовлюють ціннісні орієнтири майбутнього фахівця будь якої професії [7].

З метою формування у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів стійкої орієнтації на цінності громадянського суспільства вважаємо необхідним: відкриття й ґрунтовне дослідження «невідомих сторінок» історії педагогіки з метою ознайомлення студентів з традиціями та цінностями українського народу, що складають його історичну пам'ять; розширення можливостей для підвищення рівня загальної культури студентів, організації різноманітних культурних заходів та забезпечення вільного доступу студентів до відвідування таких заходів.

Це позитивно вплине на формування ціннісних орієнтирів майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. – К.: Дошкільне виховання, 2012. – № 7. – С. 4–19.
2. Бех І. Виховання особистості: У 2 кн. Навч.-метод. видання / І.Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
3. Макаренко А. С. Общие вопросы теории педагогики. Воспитание в советской школе. Сочинения В: 7 т. / А. С. Макаренко. – М.: АПН РСФСР, 1958. – Т. 5. – 557 с.
4. Макаренко А. С. Вибрані педагогічні твори // Статті, лекції, виступи. – К.: Радянська школа. – 1947. – 274 с.
5. Макаренко А. С. Лекции о воспитании детей. – М.: Учпедгиз. – 1953. – С. 29.
6. Макаренко А. С. Марш тридцатого года. – Москва.: Просвещение. – 1968. – 287 с.
7. Макаренко А. С. Теория и практика коммунистического воспитания / состав. Л. А. Фролов. – К.: Рад. шк. – 1985. – 279 с.
8. Макаренко А. С. – педагог и писатель / Тезы докладов и сообщений республиканской научной конференции «Педагогическое наследие А. С. Макаренко и современные проблемы коммунистического воспитания» посвященной 90-летию со дня рождения выдающегося советского педагога и писателя. – Сумы.: Сумской государственной педагогический институт имени Макаренко. – 1978. – 324 с.
9. Макаренко А. С. Про комуністичне виховання. – К.: Радянська школа. – 1978. – 344 с.
10. Натанзон Э. Ш. Психолого-педагогические задания при анализе идей А. С. Макаренко / Э.Ш. Натанзон. – Кишинев: Лумина. – 1970. – 250 с.
11. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. – 2002. – квітень. – № 33 (329). – С. 4-6.
12. Універсальний словник-енциклопедія / [гол. ред. ради чл.-кор НАПНУ Попович М. І.]. – К.: Ірина, 1999. – 155 с.

Стаття надійшла до редакції 02.02.2013.

Соколовская А.

Николаевский национальный университет имени В. О. Сухолинского, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТИРОВ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ НА ОСНОВЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ А. С. МАКАРЕНКО

В статье раскрывается сущность дефиниции «ценностные ориентиры». Обобщается необходимость формирования ценностных ориентиров будущих воспитателей дошкольных учебных заведений на основе педагогического наследия А. С. Макаренко.

Ключевые слова: формирование, ценность, ценностные ориентиры.

Sokolovska A.

Nikolaev National University V.O. Suhomlinsky, Ukraine

FORMATION VALUE LANDMARK FUTURE EDUCATORS BASED PEDAGOGICAL HERITAGE MAKARENKO

This article reveals the essence of the definition of “value systems.” Generalized need for a values-based future tutors pre-school teachers on the basis of heritage Makarenko.

Keywords: building, value, value systems.